УДК 338.24

В. Д. Залізко,
д. е. н., професор кафедри економіки підприємства,
Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь
В. І. Мартиненков,
аспірант кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Н. С. Гирба,
аспірант кафедри економіки підприємства,
Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

ПРІОРИТЕТИ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІОЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА 2019—2020 РОКИ: ІННОВАЦІЇ, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

V. Zalizko,
Dr. (Economics), Professor of the Department of Enterprise Economics
University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin
V. Martynenkov,
PhD student of the Department of Management of Innovative & Investment Activities,
Kyiv National Taras Shevchenko University, Ukraine
N. Girba,
PhD student, of the Department of Economics of the Enterprise
of the University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin

PRIORITIES FOR RESEARCH ON SOCIOECONOMIC PROBLEMS OF UKRAINIAN RURAL AREAS IN 2019—2020: INNOVATION, ENTREPRENEURSHIP, DECENTRALIZATION

У статті на період 2019—2020 рр. висвітлено пріоритети соціоекономічного розвитку сільських територій України в умовах інтенсивного трансферу інновацій у сільгоспвиробництво та управління територіальними громадами, яке має враховувати хвилеподібність економічних фінансово-економічних криз та вирішувати соціально-екологічні проблеми сільського населення. Встановлено, що стратегічним вектором збільшення аграрного потенціалу сільських територій може стати активізація сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та державно-приватне партнерство, що стане альтернативою неконтрольованій агрохолдингізації, яка попри ряд позитивних економічних ефектів наносить шкоду соціальній та екологічні сфері. Використання SWOT-аналізу дозволило встановити пріоритетність застосування технології блокчейн у системі управління об'єднаними територіальними громадами. Зокрема зазначена система шифрування дозволяє створити на базі кожної територіальної громади новий прогностичний електронно-обчислювальний центр, в якому усі статистичні дані залишатимуться приватними і конфіденційними, але доступ до великих баз даних дозволить моделювати та прогнозувати соціоекономічний розвиток сільських територій з урахуванням місцевих та національних інтересів.

The article determines the priorities of socioeconomic development of rural areas of Ukraine for period 2019—2020 in conditions of intensive transfer of innovations to agricultural production and management of territorial communities, which should take into account the wavy appearance of economic financial and economic crises and solve socio-environmental problems of the rural population. It has been established that the strategic vector for increasing agricultural potential of rural areas may be the intensification of agricultural servicing cooperation and public-private partnership, which will become an alternative to uncontrolled agroholdingization, which, despite some positive economic effects, is detrimental to the social and environmental spheres. The use of SWOT analysis allowed us to prioritize the use of blockchain technology in the management system of united territorial communities. In particular, this encryption system allows to create on the basis of each territorial community a new prognostic electronic computing center in which all statistical data will remain private and confidential, but access to large databases will allow modeling and forecasting socioeconomic development of rural areas taking account local and national interests.

Ключові слова: сільські території, пріоритети розвитку, економічна безпека, блокчейн, інновації.
Keywords: rural territories, development priorities, economic security, blockchain technology, innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах неможливо уявити проведення єдиного економічного дослідження, яке охоплювало б усі сфери розвитку національної економіки. Вузька спеціалізація дослідників є основним науковим трендом, який розпочав яскраво проявлятися з 1930-х років. Така тенденція сприяла тому, що розвиток національної економіки значною мірою залежить

Передплатний індекс 21847

від рівня економічної захищеності підприємств, галузей та локальних територій від зовнішніх та внутрішніх загроз. Глобалізація, загроза голоду, енергетичне виснаження планети, а також хвилеподібність світових економічних криз вимагають від владних структур нової системи моніторингу соціоекономічних проблем сільських територій, які в останні роки суттєво впливають на рівень економічної безпеки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика досліджень пріоритетних векторів розвитку сільських територій в умовах глобалізації та євроінтеграційних прагнень України привертає увагу широкого кола зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед найбільш популярних у науковому просторі досліджень варто виділити праці [1—8]. Проте актуалізація нових викликів та загроз, які постають перед національними економіками потребує подальшого наукового поступу у дослідженні цієї проблематики.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ СТАТТІ ТА ПОСТАНОВКА ЗАВДАНЬ

Основною метою статті є відшукання нових стратегічних пріоритетів розвитку сільських територій України в умовах євроінтеграційних прагнень, гіпершвидкого впровадження інновацій у сільськогосподарське виробництво та управління сільськими територіальними громадами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

З огляду на перехід до завершальної фази запланованого процесу децентралізації влади постає очевидне питання зміни пріоритетів соціально-економічного розвитку локальних територій, оскільки старі адміністративні межі (сільрада, район) та фінансово-господарські зв'язки будуть змінені. Утворення добровільно об'єднаних територіальних громад потребує комплексних досліджень наслідків трансформації для сільських жителів та в аграрного сектору. Саме тому доцільно використовувати у подальших наукових розвідках поняття "соціоекономічний розвиток", яке вказує на найвищий ступінь інтеграції соціальних та економічних елементів такої складної системи, як сільська територія.

Серед провідних наукових центрів, які займаються зазначеною проблематикою окремо варто відзначити дослідження, які проводяться в Інституті аграрної економіки та Міжнародному інноваційному центрі, де відбувається спроба комплексно врахувати оновлені функціональні прогресивні перетворення сільських територій. Виклики децентралізації і утворення нових адміністративних осередків зумовлюють докорінні зміни у вирішенні соціальних проблем жителів села і забезпечення сталого розвитку поселенської мережі. Прогнозується, що децентралізація має відбуватися системно, в органічній єдності із природними, виробничими, економічними, соціальними і екологічними відносинами, що сприятимуть становленню нової моделі розвитку сільських теиторій та України загалом. У цьому контексті варто зазначити на доцільності проведення наукових досліджень у сфері соціально-екологічної безпеки та розглядати ключові соціальні аспекти теорії екосестейт. При цьому економічна складова має базуватися на оптимальному отриманні валової доданої вартості та доходу за умови раціонального використання функціонуючих природних, технічних і людських ресурсів [9].

Ще одним із ключових пріоритетів розвитку сільських територій України є потреба реформування структури управління територіальними громадами та агросектором. Нова управлінська система в умовах ринкової економіки, децентралізації влади та дерегуляції виробничої діяльності не може базуватися на паперовій бюрократії. Належне управління національним господарством не можливе без створення комплексної інформаційної системи управління сільськими територіями, яка має базуватися на наукових дослідженнях, які чітко обгрунтовують пріоритетні цілі та завдання, а також містять довгостроковий план дій, відповідну систему індикаторів, що стимулюватиме до раціонального використання соціально-економічного потенціалу.

Зокрема, якщо говорити про аграрний потенціал сільських територій, то пріоритетним напрямом його збільшення варто вважати активізацію сільськогосподарської кооперації та державно-приватного партнерства, що стане альтернативою агрохолдингізації, яка попри ряд позитивних економічних ефектів наносить шкоду соціальній та екологічні сфері.

Загально пріоритетною для українського суспільства є демографічні проблеми на селі. Так, у порівнянні із сусідньою Польщею динаміка чисельності сільського населення є взає-

Передплатний індекс 21847

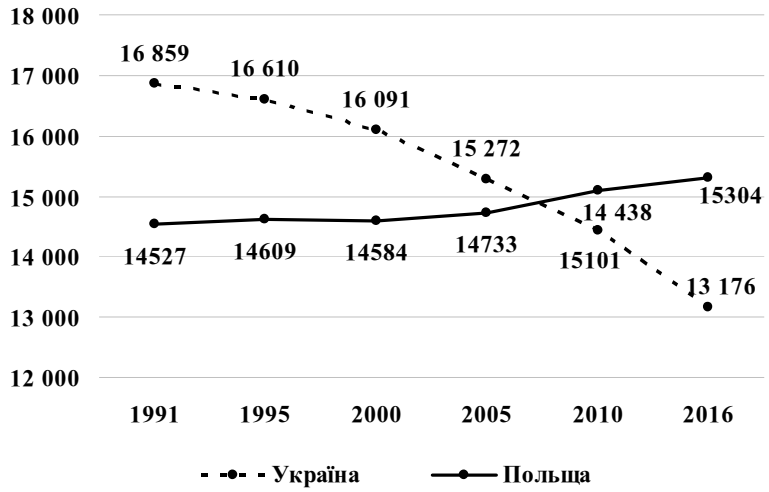

Рис. 1. Динаміка чисельності сільського населення України та Польщі

Джерело: сформовано автором на основі [10].

мооберненою (рис. 1), що безпосередньо вказує на потребу розробки моделі зміцнення демографічної безпеки та збереження поселенської мережі.

Про низький рівень демографічної безпеки країни вказує щорічне зменшення населення України, яке у 2017 р. склало майже на 200 тис. осіб [10]. Вирішення зазначених проблем неможливе без підвищення ролі інститутів громадського самоуправління, місцевого самоврядування та створення мережі приватних наукових установ, які співпрацюватимуть з конкретними громадами, підприємствами або фермерами. У такій системі співпраці наукові завдання ставитимуться не теоретиками, а практиками і, як наслідок, — результати досліджень принесуть користь не лише у науковій площині, але й у практичній. Однак на шляху реалізації даних пропозицій є ряд перешкод. Зокрема в Україні зареєстровано близько 48 тисяч сільгосппідприємств та фермерів (табл. 1), що на перший погляд унеможливлює співпрацю у науковому напрямі з кожним суб'єктом господарської діяльності, оскільки наукові у станови не можуть по відкритих джерелах інформації отримувати або надавати фінансові звіти, бо питання збереження фінансової та комерційної таємниці в умовах ринкової економіки є першочерговим.

Але, на нашу думку, в цій ситуації доцільно використати інноваційну технологію блокчейн, застосування якої помилково ототожнюють виключно із сферою криптовалют [11].

Насправді, концепція технології блокчейн полягає в тому, що обмін інформацією онлайн здійснюються без центральної обслуговуючої установи, що унеможливлює (на цей час) виконання корупційних дій (незаконне вилучення, заміна, викрадення інформації тощо). Тобто блокчейн складається з диверсифікованої бази даних, яка складається з великої кількості послідовно впорядкованих блоків, кожний з яких містить унікальний криптографічний хеш

Таблиця 1. Кількість та види сільськогосподарських підприємств в Україні за 2012—2016 рр.

Зареєстровано	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	**49415**	**49046**	**46199**	**45379**	**47697**
Господарські товариства	8235	8245	7750	7721	8700
Приватні підприємства	4220	4095	3772	3627	3752
Кооперативи	848	809	674	596	738
Фермерські господарства	34035	34168	33084	32303	33682
Державні підприємства	296	269	228	241	222
Підприємства інших форм господарювання	1781	1460	691	891	603
У відсотках до підсумку /					
Усього	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Господарські товариства	16,7	16,8	16,8	17	18,2
Приватні підприємства	8,5	8,3	8,2	8	7,9
Кооперативи	1,7	1,6	1,4	1,3	1,5
Фермерські господарства	68,9	69,7	71,6	71,2	70,6
Державні підприємства	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Підприємства інших форм господарювання	3,6	3	1,5	2	1,3

Джерело: сформовано на основі даних Держстату [10].

Передплатний індекс 21847

Таблиця 2. SWOT-аналіз можливості використання технології блокчейн для створення системи управління сільськими територіями

ПРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
Публічність та високий рівень диверсифікації баз даних	Можливість створення квантового ПК, який може змінити дані на кожному блоці
Транзакції виконуються одноранговою мережею	Створення блоків баз даних потребує значних обчислювальних ресурсів, які в сільській місцевості не доступні
Високий рівень захисту від збоїв, оскільки технологія працює без єдиної точки відмови	Збільшення Інтернет-трафіку може бути критичним для функціювання сільських комунікаційних мереж
Довговічність баз та високий ступінь масштабованості	Тривалий час переведення управлінської документації на технологію блокчейн

Джерело: сформовано авторами на основі [5—8; 11—14].

(згенеровани код, функція або матриця асоціативного масиву) попереднього блоку. Такий підхід дозволяє утворити значну кількість ланцюгових блоків, зміна інформації хоча б в одному з них сигналізуватиме про незаконне втручання. При цьому технологія не потребує встановлення довіри між блоками мережі, оскільки будь-який блок може автономно перевірити, чи збігається його копія з іншими (детальніше в [11—13]).

Ми цілком погоджуємося з думкою Н. Яцків [14], що технологія блокчейн "...пропонує рішення проблеми безпеки і конфіденційності у середовищі Інтернет речей, забезпечуючи новий обчислювальний шар, де дані можуть бути безпечно оброблені та проаналізовані, залишаючись приватним".

Таким чином, у відношенні вирішення управлінських проблем розвитку сільських територій на основі технології блокчейн варто враховувати такі її можливості (табл. 2).

Отже, аналіз сильних та слабких сторін технології блокчейн дає підстави стверджувати на стратегічній важливості створення і практичного використання такої технології захисту даних як базової для створення ІТ-ситеми автоматизованого документообігу в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ). Більше того запропонований підхід дозволяє проводити безпечний обмін даними між замовниками та виконавцями (наприклад, підприємствами та науковими установами).

Серйозним позитивним наслідком використання технології блокчейн в системі управління сільськими територіями є удосконалення існуючих механізмів економіко-математичного прогнозування й планування розвитку сільських територій з урахуванням місцевих та національних інтересів, оскільки збережена достовірна інформація за значний період часу дозволяє більш точно формувати прогнозні динамічні ряди.

Загалом технологічні можливості системи шифрування даних блокчейн дозволяють створити на базі кожної територіальної громади новий прогностичний електронно-обчислювальний центр, що стане основою для прогнозування економічної безпеки національного господарства України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, сучасні умови диктують потребу в комплексних дослідженнях можливостей інноваційних технологій збереження та передачі даних у процесі формування новітньої системи управління соціоекономвічним розвитком сільських територій. На основі SWOT-аналізу встановлено високу ймовірність використання технології блокчейн у системі управління об'єднаними територіальними громадами, що дасть змогу створити новий прогностичний електронно-обчислювальний осередок, в якому усі статистичні дані оброблятимуться адміністрацією ОТГ, залишаючись приватними і конфіденційними. Це дозволить в майбутньому виконувати точне прогнозування активізації сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та державно-приватного партнерства, що стане альтернативою неконтрольованій агрохолдингізації у короткостроковій та середньостроковій перспективі щодо інтегрованого соціального та економічного (соціоекономічного) розвитку сільських територій з урахуванням місцевих та національних інтересів.

Література:

1. Дорош А.Й. Підходи до формування територіальних громад у контексті децентралізації (з досвіду Федеретивної Республіки Австрія) // Землеустрій, кадастр та охорона земель в Україні: сучасний стан, європейські перспективи: Міжнародна конференція, присвяче-

Передплатний індекс 21847

на 20F річчю створення факультету землевпорядкування. — К.: Друкарня "Гордон", 2016. — С. 24—27.

2. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання: монографія / Г.І. Мостовий. — Харків: Основа, 2002. — 300 с

3. Пономаренко В.С. Стратегічне управління розвитком підприємства: навч. посіб. / В.С. Пономаренко, О.І. Пушкар, О.М. Тридід. — Х.: ХДЕУ, 2002. — 640 с.

4. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 51—58.

5. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. — 2005. — № 3. — С. 3—9.

6. Онищенко О.М. Концептуальні проблеми майбутнього українського села і селянства / О.М. Онищенко, В.В. Юрчишин // Економіка АПК. — 2005. — № 11. — С. 24—29.

7. Залізко В.Д. Сутність поняття "сільська територія": визначення та основні функції / В.Д. Залізко // Вісник Хмельницького національного університету — 2011. — № 6. — Т. 1. — С. 194—198.

8. Ажаман І.А. Регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / І.А. Ажаман // Ефективна економіка. — 2018. — № 4. — Режим доступу URL: http://www.economy.nayka.com.ua /pdf/4_2018/8.pdf

9. National Science Center "Institute of Agrarian Economics".

10. Державна служба статистики України. — URL: http://www.ukrstat.gov.ua

11. Nakamoto S. (2018), Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System, available at: // bitcoin.org/bitcoin.pdf

12. Andreas M. (2014), Antonopoulos. Mastering Bitcoin: unlocking digital cryptocurrencies. "O'Reilly Media, Inc.", 298 p.

13. Crosby M. (2016), Blockchain technology: Beyond bitcoin / M. Crosby, P. Pattanayak, S. Verma, V. Kalyanaraman // Applied Innovation 2. — P. 6—10.

14. Яцків Н.Г., Яцків С.В. Перспективи використання технології блокчейн у мережі інтернет речей Науковий вісник НЛТУ України. — Вип. 26 — 2016. — С. 381—387.

References:

1. Dorosh, A. (2016), "Approaches to the formation of territorial communities in the context of decentralization (from the experience of the Federative Republic of Austria)", Zemleustrii, kadastr ta okhorona zemel v Ukraini: suchasnyi stan, evropeiski perspektyvy: Miznarodna konferentsia, prysviachena 20Frichchu stvorennia fakultetu zemlevporiadkuvannia. [Land management system, cadastre and land protection in Ukraine: current state and european perspectives: International conference dedicated to the 20th anniversary of the establishment of the Faculty of Land Management], Kyiv, Ukraine, pp. 24—27.

2. Mostovyy, H.I. (2002), Ahrobiznes: derzhavne rehulyuvannya [Agribusiness: state regulation], Osnova, Kharkiv, Ukraine.

3. Ponomarenko, V.S. Pushkar, O.I. and Trydid, O.M. (2002), Stratehichne upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva [Strategic management of enterprise development], KHDEU, Kharkiv, Ukraine.

4. Malik, M. Y. (2008), "On Sustainable Development of Rural Territories", Ekonomika APK, vol. 5, pp. 51—58.

5. Yurchyshyn, V.V. (2005), "Rural areas as system-generating factors in the development of the agrarian sector of economics", Ekonomika APK, vol. 3, pp. 3—9.

6. Onishchenko, O. M. (2005), "Conceptual problems of the future Ukrainian village and peasantry", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 24—29.

7. Zalizko, V.D. (2011), "The essence of the concept of "rural territory": definitions and basic functions", Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, vol. 6, pp. 194—198.

8. Azhaman, I. A. (2018), "Rehuliuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorij", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 4, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/8.pdf (Accessed 10 July 2018).

9. National Science Center "Institute of Agrarian Economics" (2018), available at:www.iae.-org.ua (Accessed 10 July 2018).

10. State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: http://www.ukrstat.gov.ua (Accessed 10 July 2018).

11. Nakamoto, S. (2018), "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System", available at: // bitcoin.org/bitcoin.pdf (Accessed 10 July 2018).

12. Andreas, M. (2014), "Antonopoulos. Mastering Bitcoin: unlocking digital cryptocurrencies", O'Reilly Media, Inc., 298 p.

13. Crosby, M. Crosby, M. Pattanayak, P. Verma, S. and Kalyanaraman, V. (2016), "Blockchain technology: Beyond bitcoin", Applied Innovation 2, pp. 6—10.

14. Yatskiv, N.H. and Yatskiv, S.V. (2016), "Perspektyvy vykorystannia tekhnolohii blokchein u merezhi internet rechei", Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy, vol. 26, pp. 381—387.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2018 р.

Передплатний індекс 21847